

թե սուբ զայն յիշտառակելով և եւ ոչ թէ հանգարե-
լով եւ բառ պինմ պարապագիր բը լարի ։ Առա-
նագրութ ենան մէջ ալ կը պահանջութ զդուշաւո-
րութիւն, անկեցնութիւն, պարկեցութիւն. պղը
առաքիւնութիւնն են յատակ դրում բարձր եւ
իշխան զիտականաւութեանն, որ եթէ եւ գոյցի ե-
իւակ, սկսուածիւն կը մնար:

Учебникъ. Въвѣщаніе 1896:

ՍՈՒԳԻԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՐՈՒՆԱԿԱ

• 6 •

6

Հեղուաց ձեռախօսական դասակարգութիւնը:

Եղանակներն իրենց քերտականական կազմութեան տակեալ՝ գտաբրու բաժնեւը քաղաքաբար Քրիստուկի ֆոն Շեքել անեցած է և առաջնի անգամ. մեխան է զայր իր գործակապիկի գործին մեջ, որու անօննու է Հանգիաց լեզուին եւ իմաստութեան վրայու (1808ին). Շեքել տակն բանեց յառաջ կը զարդարակ գործարարութեան և անգործարակ լեզուներ. Առաջնին իմբին կը վերաբերի այս իշխաներն որոնք քերտականական կազմութեան չունեն (չիներէն). Բ. յաւելուածական մասին է անեցող, եւ բազմավանին կազմութեամբ լրաբաներ, ի բաց տակեալ Հագեւքորպականները. Ս. յս վերջնաներն կը զարդարար լեզուները, որոնք իրենց մեջ գործակեալ կը բաժնակն հանդրտ-կան (synthétique որպիսի եւ հիմնականութեան անսկրիպտ, յանարքն, լուսինըրէն, եւալյու) եւ վերլուծ-կան (analytique)- ապակու եւ արդի Հագեւքորպական բարուաները:

Տար տարի եւոքը վերդիշելին եղաղթը՝
Ալիշէլը Ընդէլ աւելի լուսաւոր կր խօսի եւ
Հետեւել գառապորթինը կը բնի. 1. առաջի
քրթակնական հազմութեան լցուներ. 2. յաւե
լածակնական մասնիչով լցուներ, եւ 3. հոլովա-
կան լցուներ.

Այս կը երեքպատիկ ձեւախօսական գուառութեան հիմք, զըր Աւգ. Ըստիու և Մարտի Սիլլեր աւելի որոշ աշխանցիցն, եւ որոք գործածական ձեւեալ են ։ Ըստիու այս երեք ձեւախօսական դասերն հնատեալ կերպով կի նկարագրե։

աղյուսիկ լեզուներ, որոնց արմատը՝ կամ ի պարագաներ ինքնախոց արմաններ յառաջ եկած յորութերական գրեթե՝ յորպարհութեան բանական կամ բայառագրեան անուններ կամ անուններ են:

Մարտ Միւլեր քիչ մը տարբեր կերպով
կ'որոշէ : Չեմ ոփոսական դասաւորութեան նկա-
րգիրն է, Ալոէ, թէ ինչպէս արևատներն իր-
աւան քր գործածութիւն կամ կը բացադրուին . առանց
համեմատ ինչու այսօնու համաց կացնելուց մէջ
կինակն իշխան երեք տեսակներ կոտ առարձնա-
ներ նշաներ :

1. Արմատները կրնան պարզապես իրեւ
բառ գործածություն, ամէն արմատ իւր ինքնակա-
ռավաճախ կը պահէ :

2. Երկու արմատներ միանալով կրնան բառ կազմել, եւ այս բաղադրքավեճ եան մէջ արմատներուն

մէկ կրնոյ իւր ինքնակացութիւնը կորոնցինեւ :
Յ. Երկու արժանաներ միանալով կրնան բառ-
կազմել , եւ այս բաղադրութեան մէջ երկու ար-
ժանաներն ալ կրնան իրենց ինքնակացութիւնը
տուժեւ :

Առաջին Մարտ Միւլեր որմադ - ասսի-
ան կը կոչե, երկրորդ՝ յորով կամ յոզդին
(այսինքն մասնացի) ասսին, իսկ երրորդ՝
առաջին մասնացին և առաջին մասնացին մասնակին մէջ ճայնական սշացածութիւն կիրար
տեղի ունենալ: Երկրորդ ասսիննին մէջ թէ պէտ
գլխաւոր արմատին մէջ ոչ սակայն երկրորդական
եւ պոչչէ սուրբերուն մէջ կրնա պատմանիւ եր-
րորդ ասսիննին մէջ թէ գլխաւոր արմատին եւ
թէ մէլքուսորութեանց մէջ կրնան գերե ու ձայնեց
անհետանաց պահանաւ:¹

Հայոց Պատուի բառձի՞ն ամեն մեկ ձեւաբառ-
ասկան դասերթուն նկարագիրը՝ դիմաւորություն մի-
թիւն եւ ձեւին յարաբերութ եաւ մեջ բառակըս-
է: Առաջին դասուն նկարագիրն եւ երկու աստղներն
ալ (ինքնիւն և ձեռք) ամցատ պահճել- երկրպագինն
նկարագիրն է զատոնը իրարա յարել, կցիւ- իսկ
երրորդին նկարագիրն է զատոնը ի մի ճայուղիւն եւ
իր շատ ներկանի փափոխութիւններ պահ մերկ եւ

1. *Лінгв. асистентствів відомих французьких літераторів*. С. 818. — *Лінгв. асистентствів відомих французьких літераторів*. Ось фрагмент, що відповідає цій статті:

Եթէ մինչեւ Հիմայ ըստածներն ամփոփենք
երկը ձեւախօսական գասերուն կամ ասափնաննե-
րուն համար հետեւեալ Տրագիդը կինանք կազմել

Առջարկողական լեզուներ:

Այս լեզուաց՝ նիւթմիռն եւ ձեւակինն
(կերպարկան) մասն մէջ համար տարբերութիւնը չկայ: Բայս ն նիշնին անփափիս արևած է: բառերու
յարաբերութիւնը գրականութեալ կ'սորչիք այնպիսի բառ-
երով, որոնց եթէ էշանակութիւն տուութ տարր-
ները բաժնենք, իրենց ինքնակառութիւնն իսկ
աներնեւնին եւ կամ մայր բառ մասնին կորուած են
կամ անուած եւ ձեւին յարաբերութիւնն է: ու-ընթէ-
բ-դր-ու-նի-ն (juxtaposition). պայմինք՝ քովկերով
դրաւած են: Այս դասուն իր արիազ չնկերէն
ի՞սկ առաջ: Անձնորոշիք քարականական կազմակե-
րին մը ցցի կու առա Տնօհական լեզունեւն (տ-
առմերէն, պահանջն, բրիունեւն եւ ոյնին):

թ. Կցող կամ կցողական լեզուներ:

Այս եղբաւաց մէջ յարաբերութիւնը (ազգարու), այսինքն լցուսին կերպական տարրը կը շահապուի բայց ինչ որ ըստ մձի՞ն մասին ան-
փոփոխ է, կամ մէն կամ փոքր առելցուած մա-
տիկի եղբայր (յարաբերուհին դժբերու), որոնց արդի-
անեւն մէջ մեծաւ մասամբ իրենց ինքնակացու-
թինն կորուած են: Օրինակս մի մէկնենց
տուքն - սթ - իւ - ն. Դ. պահած է գեղա նշա-
նակութիւնն իրեւ ժամանական մասնիկ. ու =
տան, վանի մ'աւելցրնելուն պատճառաւ՝ ըստ
կորուածն կանոնին ուն կը կորունցընէ. ունին =
ութ - ինն, ահաւասու սթե իւ ինն, որ մասնակու-
անինն եղած է. (թէ ինչպէս իւ ինն առջև է կը
կը փափուի հմանէ. պատճառ = պաշտան, կամ
պաշտօն, միջնէն = միջն-ն, անոն = անոն-
առն = առն ելոյն) կորուած է սկզբանակա-
իմաստն, այսինքն ինքնակացութիւնը:
Ճեւյն նկատմամբ ունեցն ազընը է, կցում է
յարաբութիւն: Այս գառակարգին տակ կ'ան-
գութեն ապլիքարա սրբա - պատճեն լցուածերի
(փնտեան - ուգերան, թուրք - թարապետա-
ութիւնն, մանկութիւն, մանջու լցուածերի ո-
գաւառականներն), հարաւային Ավրիկէի (բանգու-
լցուաներն, Ամերիկէի անդրէնածինները (բնիկներու) բարպարաներն, եւ շատ մ'ուրիշ թշնակեր
Աշխարհի լցուաց մեծացից մասը պայ ձեւափօ-
սական պատճեն կը մարտիրին:

զ. Հոլովական լեզուներ:

Այս լեռաց մէջ ձեւական տարրը՝ նիւթական համարն հետ պղպէս անձնուկ կ լինայ, որ ըստ մասն ի իդ կ ծառաւթիւն. բայց ասկից յարաբերութիւնը կը պահպան չերքին, ապահով արմատներուն կառանքն մջնածանրին (գլխաւոր ասյնին) փոփոխաթիւ են առաջանալ. Այսպիսի լեռաց կոր գէտ են հնագերպականն ու քամեան - սիմական կեղակար:

Սովորութիւննեղածէ զանազան ձեւափօստ
կամ դասակարգերու մէջ յառաջ եկած փոփո
խութիւններս կամ թշուաբաններու սովորական

տեսակներն՝ ուսովական բանաձեւերով՝ ներկայացըլնել։¹

Ազդերով բացատրելու համար եղած անփոփոխ արմագանքը կ եթէ նշանակացի ձայն մին է կամ գիր՝ պյոխնչն նիբառակ գործառնական մունքն մ' ունին. կը նշանակուի, (իբր Արմաւ) – Ա.ուլ. իսկ կը ունին առաջ եթէ միայն պարզ աղեք ցուցնանք, գիր մին է: Զինական քերականներն առաջնորդ վ բառեր, վերանիր. «Ո՞ւ բառեր կ առանանքն ։ Այս երեսու տարրերը բառաւուն են զատ անջանական և նպաւոց համար, որպեսիք է Հինգներէնին: Այս ամեն բառ զոր մենք, յետուած մասնիկներով, փոփոխութիւններով եւ բառակազմութիւնների կը բացատրենք, չիներէնին մէջ՝ կը Կատարուի օժանական բառերով, որոնք ըստ մաներ առանձիններ ան ինքնակաց նշանակութիւններ կ' ամեննեն: Քանի մը օրինակ. արական եւ բնիկերական աղերսը բացատրելու համար, չիներէնին ի մէջ այլըց, կը գործած է հետեւեալ օժանդակ բառերն. ին (օժենել, նախառակել) կէ (առայ), հսկ (նորդաշակառեն), ի՛ւ (փափակակել, փափել), ի՛ւ (պատուականել), եւ շատ մը ուրիշ բառեր. պյոսէն ին (հսկ, ի՛ւ, ուի), ուի Են նշետ բնիկ (առ) նման խօսելու⁹

4. 9. 1958.

Թ Պ Թ Ա Կ Ց ՈՒԹ Թ Ի Ւ Ն

ԿՐԻՏԻԿԱ ԹԱՎՏԵՐԱՅԵ

Պարսիկ ամենահին շնչելով է Cluny անուան
Նոտիբեալ այսօրուան ծանօթ թանգարանը, ուր
ի ցցց գրուած են հին, միջին եւ վերածնուռ
թեան դարերու վերաբերեալ առարկաներ:

Բայց մեր պարուան տեսած գոթական չէնքը, սուր ու կըր աշտարակներով, իւր նախական ձեւեն բրոդովին տարբեր չէնք մըն է, որ գարերու ընթացքին մէջ այլ եւ այլ փոխու-

¹ Գիւմայն. Գիւմայն ինդիքտը, 1892. — Delbrück,
Einleitung in das Sprachstudium, եջ՝ 80.

3 Հարու մը որ կը պակսի Հայերէնի մջի:
3 Գեօրգ Գրաքէլէցը, Ալբանիկ շներէն քերակա-
նութէնաւ, էջ՝ 52, Ենդիլիսէր, Ակզ. շն. քեր. Ա. ինձնաւ,
1849. էջ՝ 211 էւ ամփոր: